

Antroposofické smernice č. 1 až 61

17. februára 1924

1. Antroposofia je cesta poznania, ktorá by chcela viesť duchovno ľudskej bytosti ku duchovnu vo vesmíre. Vychádza v človeku ako potreba srdca a citu. Svoje oprávnenie musí nájsť tým, že dokáže tejto potrebe poskytnúť uspokojenie. Uznať antroposofiu môže iba ten, kto v nej nachádza to, čo musí hľadať zo svojho duševného rozpoloženia. Preto môžu byť antroposofmi iba tí ľudia, ktorí isté otázky o podstate človeka a o svete pociťujú ako životnú nutnosť, tak ako sa pociťuje hlad a smäd.

2. Antroposofia sprostredkováva poznatky, ktoré boli získané duchovným spôsobom. Ale robí to len preto, lebo každodenný život a veda založená na zmyslovom vnímaní a činnosti rozumu vedú ku hranici životnej cesty, kde by ľudské duševné bytie muselo odumrieť, keby nemohlo túto hranicu prekročiť. Tento každodenný život a táto veda nevedú k hranici tak, že by sa pri nej muselo zostať stáť, ale na tejto hranici zmyslového nazerania otvára sa ľudskou dušou samotnou výhľad do duchovného sveta.

3. Sú ľudia, ktorí veria, že s hranicami zmyslového nazerania sú dané aj hranice všetkého poznania. Keby títo ľudia zamerali svoju pozornosť na to, ako si tieto hranice uvedomujú, tak by tiež odkryli tomuto vedomiu schopnosti hranice prekročiť. Ryba pláva k hranici vody a musí ísť naspäť, pretože jej chýbajú fyzické orgány k tomu, aby žila mimo vodu. Človek prichádza ku hranici zmyslového nazerania a môže poznať, že na tejto ceste získal duševné sily k tomu, aby žil duševne v elemente, ktorý v zmyslovom nazeraní nie je obsiahnutý.

4. Človek potrebuje ku istote vo svojom cítení a k silnému rozvinutiu svojej vôle poznanie duchovného sveta. Pretože aj keď môže v najväčšom rozsahu pociťovať veľkosť, krásu a múdrosť prírodného sveta - tento mu nedáva žiadnu odpoveď na otázku o jeho vlastnej bytosti. Táto vlastná bytosť udržiava látky a sily prírodného sveta v živo-pohyblivej ľudskej postave tak dlho, až kým človek neprejde bránou smrti. Potom túto postavu prevezme príroda. Táto nedokáže látky a sily udržať pohromade, dokáže ich len rozptýliť. Veľká, krásna, múdrostiplná príroda dáva azda odpoveď na otázku: ako sa ľudská postava rozrušuje, nie však ako sa udržiava pohromade. Žiadna teoretická námietka nemôže túto otázku vyhladiť z ľudskej vnímavej duše, ak sa nechce ona sama omámiť, vymazať. Existencia tejto otázky musí ustavične živo udržiavať v každej ľudskej duši, ktorá je naozaj bdelá, túžbu po duchovných cestách poznania sveta.

5. Človek potrebuje k vnútornému pokoji sebaopoznanie v duchu. Sám seba nachádza vo svojom myslení, cítení a chcení. Vidí, ako je myslenie, cítenie a chcenie závislé na prírodnej podstate človeka. Musia sa rozvíjať podľa toho, či je telo zdravé, choré, silné, poškodené. Každý spánok ich vymazáva. Bežná životná skúsenosť ukazuje najvyššiu mysliteľnú závislosť ľudského duchovného prežívania na telesnom bytí. Tu precitá v človeku vedomie, že v tejto obyčajnej životnej skúsenosti by mohlo byť poznanie seba samého stratené. Vzniká najskôr úzkostná otázka: Či by mohlo existovať sebaopoznanie, ktoré vychádza nad obyčajnú životnú skúsenosť a tým aj istota o pravom ja? Antroposofia chce dať na túto otázku odpoveď na podklade bezpečnej duchovnej skúsenosti. Neopiera sa pritom o názor či vieru, ale o prežívanie v duchu, ktoré je vo svojej podstate tak bezpečné ako prežívanie v tele.

6. Ak upriamime pohľad na neživú prírodu, tak nachádzame svet, ktorý sa zjavuje v zákonitých súvislostiach. Skúmame tieto zákonitosti a zisťujeme, že sú obsahom prírodných zákonov. Ale zisťujeme tiež, že skrze tieto zákony sa neživá príroda spája v jeden celok so zemou. Od tejto pozemskej súvislosti, ktorá vládne vo všetkom neživom, môžeme v nazeraní prejsť k živému svetu rastlín. Vidíme, ako mimozemský svet zosiela z diaľok priestoru sily, ktoré vyvolávajú živé z lona neživého. V živom postrehujeme podstatu, ktorá sa vytrháva čisto pozemským súvislostiam a stáva sa zjavovateľom toho, čo pôsobí nadol na zem z diaľok svetového priestoru. Aj v tej najnenápadnejšej rastline postrehneme podstatu mimozemského svetla tak, ako v oku svietiaci predmet, ktorý pred ním stojí. V tomto vzostupe pozorovania môžeme nazerať na rozdiel medzi tým, čo je pozemsko-fyzické, ktoré vládne v neživom a tým, čo je mimozemsko-éterické, ktoré silovo pôsobí v živom.

7. Zisťujeme, že človek je svojou mimoduševnou a mimoduchovnou bytosťou postavený do tohto sveta pozemskosti a mimozemskosti. Pokiaľ je postavený do pozemskosti, obsahujúcej to, čo je neživé, potiaľ nesie na sebe svoje fyzické telo; pokiaľ v sebe rozvíja tie sily, ktoré sťahujú zo svetových diaľok do pozemskosti to, čo je živé, potiaľ má éterické čiže životné telo. Tento protiklad medzi pozemským a éterickým novodobý smer poznávania vôbec nezohľadnil. A práve z tohto dôvodu rozvinul o éterickosti tie najnemožnejšie názory. Strach zo stratenia sa vo fantazírovaní zabránil tomu, aby sa o tomto protiklade hovorilo. Avšak bez takéhoto hovorenia nie je možné sa dostať k žiadnemu vhľadu do človeka a sveta.

8. Môžeme sa zaoberať bytosťou človeka do tej miery, do ktorej pozostáva z jej fyzického a jej éterického tela. Zistíme, že žiaden z javov na človeku, ktoré pochádzajú z tejto strany, nevedie k vedomiu, ale zostávajú v nevedomí. Vedomie sa nevyjasňuje, ale zatemňuje, ak sa činnosť fyzického a éterického tela zvyšuje. Stav

bezvedomia môžeme spoznať ako výsledok takéhoto zvýšenia. Sledovaním takéhoto nasmerovania úsudku dospievame k tomu, že uznáme, že do organizácie človeka - a aj zvierat'a - zasahuje niečo, čo s fyzickým a éterickým nie je rovnakého druhu. Je to účinné nie vtedy, keď fyzické a éterické sú činné zo svojich síl, ale vtedy, keď tieto prestávajú byť činnými svojím spôsobom. Tak dospievame k pojmu astrálneho tela.

9. Skutočnosť tohto astrálneho tela nájdeme, keď cestou meditácie pokročíme od myslenia, ktoré je podnecované zvonku zmyslami, ku vnútornému nazeraniu. K tomu je potrebné to myslenie, ktoré je podnecované zvonku, uchopiť vnútorne a intenzívne ho v duši prežiť ako také, bez jeho vzťahu k vonkajšiemu svetu; a potom duševnou silou, ktorú sme si v takomto uchopení a prežití osvojili, si uvedomiť, že existujú vnútorné vnímacie orgány, ktoré nazerajú duchovno tam, kde sú v zvierati a v človeku fyzické a éterické telá udržiavané vo svojich hraniciach, aby vzniklo vedomie.

10. Vedomie nevzniká pokračovaním tej činnosti, ktorá vychádza z fyzického a éterického tela, ale obe tieto musia so svojou činnosťou prísť na nulový bod, ba ešte pod neho, aby vzniklo miesto pre vládu vedomia. Oni nie sú pôvodcami vedomia, ale poskytujú len pôdu, na ktorej musí stáť duch, aby vytvoril vedomie v rámci pozemského života. Tak, ako človek na zemi potrebuje pôdu, na ktorej môže stáť, tak potrebuje duchovno v rámci pozemskosti materiálnu základňu, na ktorej sa môže rozvíjať. A tak, ako v kozme planéta nepotrebuje pôdu, aby si udržala svoje miesto, tak nepotrebuje duch - ktorého nazeranie nie je získané nasmerovaním zmyslov na to, čo je materiálne, ale nasmerovaním vlastnej sily na to, čo je duchovné - túto materiálnu základňu, aby v sebe aktivoval svoju vedomú činnosť.

11. Sebavedomie, ktoré sa zhŕňa v Ja, vystupuje z vedomia. Toto vzniká, keď duchovno vchádza do človeka tým, že sily tela fyzického a tela éterického tieto odbúravajú. V odbúravaní týchto tiel sa vytvára pôda, na ktorej vedomie rozvíja svoj život. Ak však nemá byť organizmus zničený, musí po tomto odbúravaní nasledovať opätovné budovanie. Keď sa niečo odbúrало kvôli prežívaniu vedomia, tak sa práve to odbúrané opäť vybuduje. Vo vnímaní tohto opätovného budovania spočíva prežívanie sebavedomia. Vnútorným nazeraním je možné tento pochod sledovať. Je možné vnímať zážitky, ako sa to, čo je vedomé, prevádza do toho, čo je sebavedomé - tým, že sa zo seba tvorí následný obraz toho, čo je len prosto vedomé. Toto len vedomé má svoj obraz vo - prostredníctvom odbúrania - vzniknutej prázdnote organizmu. Toto sa previedlo do sebavedomia, keď sa prázdnota zvnútra opäť zaplnila. To bytostné, čo je spôsobilé k takémuto vyplňovaniu, sa prežíva ako Ja.

12. Skutočnosť Ja sa nájde, keď vnútorné nazeranie, ktorým sa poznávajúc uchopuje astrálne telo, sa naďalej postupne buduje tak, že prežité myslenie sa v meditácii

peniká vôľou. Najskôr sa človek tomuto mysleniu odovzdával bez vôle. Tým sa dospelo k tomu, že do tohto myslenia vstupuje duchovno, tak ako vstupuje pri zmyslovom vnímaní farba do oka či tón do ucha. Ak sa človek vypracoval do stavu, že to, čo týmto spôsobom - teda pasívnou oddanosťou - oživil vo vedomí, následne vybuduje vôľovým aktom, tak v tomto vôľovom akte vystupuje vnímanie vlastného Ja.

13. Na ceste meditácie môžeme ku podobe, v ktorej vystupuje Ja v obyčajnom vedomí, nájsť tri ďalšie formy:

- 1. Vo vedomí, ktoré uchopuje éterické telo, sa Ja javí ako obraz, ktorý je však zároveň činnou bytosťou a ako taký prepožičiava človeku postavu, rast a stavebné sily.
- 2. Vo vedomí, ktoré uchopuje astrálne telo, sa Ja zjavuje ako článok duchovného sveta, z ktorého dostáva svoje sily.
- 3. Vo vedomí, ktoré bolo práve uvedené ako to, ktoré je potrebné si nakoniec vydobyť, sa Ja ukazuje ako samostatná duchovná bytosť, relatívne nezávislá na duchovnom okolí.

14. Druhá podoba ja, ako bolo uvedené v tretej smernici, vystupuje ako obraz tohto ja. Postrehnutím tohto obrazného charakteru sa osvetľuje aj myšlienková bytosťná podstata, v ktorej sa ja zjavuje pred obyčajným vedomím. Rôznymi úvahami sa hľadá pravé ja v obyčajnom vedomí. Ale vážny vhľad do zážitkov tohto vedomia ukazuje, že v ňom toto pravé ja nemožno nájsť, že tam môže vystúpiť len myšlienkový odlesk, ktorý je menej než obraz. Pravdivosť tejto skutočnosti uchopíme správne až keď pokročíme ku ja ako obrazu, ktorý žije v éterickom tele. A až tým budeme správne podnietení ku hľadaniu ja ako pravej bytosťnej podstaty človeka.

15. Vhľad do podoby, v ktorej žije ja v astrálnom tele, vedie k pravému vnímaniu pomeru človeka k duchovnému svetu. Táto podoba ja je pre obyčajné vedomie ponorená do temných hlbín nevedomia. V týchto hlbínach vstupuje cez inšpiráciu človek do spojenia s duchovnou bytosťnou podstatou sveta. Pred obyčajným vedomím stojí len úplne slabý citový odlesk tejto inšpirácie z diaľok duchovného sveta, ktorá vládne v duševných hĺbkach.

16. Tretia podoba ja dáva nahliadnuť do samostatnej bytosti človeka v rámci duchovného sveta. Podnecuje vnímanie toho, že človek so svojou pozemsko – zmyslovou prirodzenosťou stojí sám pred sebou len ako zjavenie toho, čím v skutočnosti je. Tým je dané východisko pravého sebapoznania. Pretože oná svojbytosť, ktorá utvára človeka v jeho pravde, sa zjaví poznaniu až potom, keď človek pokročí od myšlienky ja k jeho obrazu, od obrazu k tvorivým silám tohoto obrazu a odtiaľ k duchovným nositeľom týchto sil.

17. Človek je bytosť, ktorá svoj život rozvíja v strede medzi dvomi svetovými oblasťami. Svojím telesným rozvojom je začlenený do dolného sveta, svojou duševnou bytosťou tvorí stredný svet a svojimi duchovnými silami sa usiluje o horný svet. Svoj telesný rozvoj má z toho, čo mu dala príroda; svoju duševnú bytosť nesie v sebe ako svoj vlastný podiel; duchovné sily v sebe nachádza ako dary, ktoré ho vedú nad neho samého, k účasti na božskom svete.

18. Duch tvorí v týchto troch oblastiach. Príroda nie je bezduchá. Ak v prírode nepostrehujeme ducha, potom strácame poznávajúc aj prírodu. Avšak ducha v prírodnej existencii nachádzame ako spiaceho. No tak, ako má spánok svoju úlohu v ľudskom živote a Ja musí istý čas spať, aby v inom čase bolo správne bdelé, tak musí duch sveta na mieste prírody spať, aby bol v inom mieste správne bdelý.

19. Voči svetu je ľudská duša snívajúcou bytosťou, ak nedbá na ducha, ktorý v nej pôsobí. On prebúda duševné sny, tkajúce vo vlastnom vnútri, k účasti na svete, z ktorého pochádza pravá bytosť človeka. Tak, ako sa snívajúci uzatvára pred fyzickým okolím a vpriada sa do vlastnej bytosti, tak by musela duša stratiť svoju súvislosť s duchom sveta, z ktorého pochádza, keby nechcela v sebe počuť prebúdajúce volanie ducha.

20. Ku správne mu rozvoju duševného života v človeku patrí, aby si človek vo svojej bytosti plne uvedomil pôsobenie z ducha. Mnohí prívrženci novšieho prírodovedného svetonázoru sú v tomto smere tak silne predpojatí, že hovoria, že všeobecná príčinnosť je to, čo vládne vo všetkých svetových javoch. Ak sa človek domnieva, že by mohol byť sám zo seba niečoho príčinou, tak to môže vytvárať len ilúziu. Novodobé prírodné poznanie sa chce vo všetkom verne riadiť pozorovaním a skúsenosťou. Ale týmto predsudkom o skrytej príčinnosti vlastných ľudských popudov samo hreší proti tejto svojej zásade. Pretože slobodné pôsobenie z vnútra ľudskej bytosti je úplne elementárnym výsledkom ľudského pozorovania seba samého. Nesmieme to popierať, naopak, musíme to uviesť do súladu s vhl'adom do všeobecnej príčinnosti prírodného poriadku.

21. Neuznávanie tohto popudu z ducha vo vnútri ľudskej bytosti je najväčšou prekážkou dosiahnutia vhl'adu do duchovného sveta. Pretože vradenie vlastnej bytosti do prírodnej súvislosti znamená odvrátenie duševného pohľadu od tejto bytosti. Do duchovného sveta však človek nemôže preniknúť, ak neuchopí ducha najskôr tam, kde je tento daný úplne bezprostredne: v nepredpojatom seba pozorovaní.

22. Sebapozorovanie tvorí začiatok pozorovania ducha. A môže byť správnym začiatkom preto, lebo človek pri pravom rozjímaní o sebe nemôže pri tom zostať stáť, ale musí z neho pokračovať k ďalšiemu duchovnému svetovému obsahu. Tak, ako chradne ľudské telo, keď nedostáva fyzickú potravu, tak bude človek, pozorujúci v pravom zmysle sám seba, vnímať chradnutie svojej vnútornej bytosti, keď nevidí, ako do tejto vnútornej bytosti pôsobia sily duchovného sveta, ktorý je činný mimo neho.

23.

Človek tým, že prechádza bránou smrti, vstupuje do duchovného sveta, pričom cíti, ako z neho odpadáva všetko, čo si získal telesnými zmyslami a mozgom počas pozemského života ako dojmy a duševné obsahy. Jeho vedomie má potom pred sebou v obsiahlom tabló v obrazoch to, čo mohlo byť prijaté do pamäti počas pozemského putovania ako životný obsah vo forme bezobrazných myšlienok, alebo čo síce zostalo pre pozemské vedomie nepovšimnuté, avšak urobilo to na dušu podvedomý dojem. Tieto obrazy po niekoľkých dňoch vyblednú až zmiznú. Keď sa úplne stratili, človek vie, že odložil aj svoje éterické telo, v ktorom môže spoznať nositeľa týchto obrazov.

24.

Po odložení éterického tela má človek ešte telo astrálne a Ja ako články, ktoré mu zostávajú. Kým je na ňom telo astrálne, umožňuje mu ono prežívať z vedomia všetko to, čo počas pozemského života vytvorilo nevedomý obsah duše, spočívajúcej v spánku. V tomto obsahu sú obsiahnuté úsudky, vtisnuté astrálnemu telu duchovnými bytosťami vyššieho sveta počas spánku, ktoré sa však pozemskému vedomiu skrývajú. Človek prežíva ešte raz svoj pozemský život, avšak tak, že jeho duševným obsahom je teraz posudzovanie jeho konania a myslenia z hľadiska duchovného sveta. Prežívanie sa odohráva spätne: najskôr posledná noc, potom predposledná a tak ďalej.

25.

Posudzovanie života prežívané v astrálnom tele po prechode bránou smrti trvá tak dlho, ako je dlhá doba, ktorú počas pozemského života zabral spánok.

26.

Až po odložení astrálneho tela, po dokončení posudzovania života, vstupuje človek do duchovného sveta. V tomto stojí voči bytosťami čisto duchovného druhu v takom vzťahu, ako na zemi voči bytosťami a procesom prírodnej ríše. V duchovnom prežívaní sa potom stáva vnútorným svetom všetko to, čo v zemskej prežívaní bolo svetom vonkajším. Ten vonkajší svet potom človek nie prosto vníma, ale prežíva ho v jeho duchovnosti - ktorá mu na zemi bola skrytá - ako svoj vnútorný svet.

27.

Človek, aký je na zemi, stáva sa v duchovnej oblasti vonkajším svetom. Na tohoto človeka sa pozeráme tak, ako na zemi pozeráme na hviezdy, oblaky, hory, rieky. A tento vonkajší svet nie je menej obsahovo bohatý, než sa javí pozemskému životu vzhľad kozmu.

28.

Síly v duchovnej oblasti, vytvorené duchom človeka, pôsobia následne v stvárňovaní človeka pozemského, tak ako činy, uskutočnené vo fyzickom človeku, pôsobia ďalej v živote po smrti ako duševný obsah.

29.

V rozvinutom imaginatívnom poznaní pôsobí to, čo žije duševne-duchovne vo vnútri človeka a v jeho živote formotvorne pracuje na fyzickom tele, a na tomto podklade rozvíja ľudské bytie vo fyzickom svete. Oproti fyzickému telu, v látkovej výmene stále znovu obnovovanému, stojí tu vnútorná bytosť človeka, vo svojej podstate *trvalo* sa rozvíjajúca od narodenia (poprípade počatia) až do smrti. Voči fyzickému telu priestorovému, telo časové.

30.

V inšpirovanom poznaní žije v obraze to, čo zakúša ľudská bytosť v duchovnom okolí v čase medzi smrťou a novým zrozením. Tu sa stáva zrejším, čím je podľa svojej podstaty človek v súvislosti svetov, keď je bez svojho fyzického a éterického tela, ktorými zažíva pozemské bytie.

31.

V intuitívnom poznaní prichádza k vedomiu pôsobenie predchádzajúcich pozemských životov prenikajúce sem do súčasného pozemského života. Tieto predchádzajúce pozemské životy sa vo svojom ďalšom vývoji zbavili súvislostí, v ktorých stáli s fyzickým svetom. Stali sa čisto duchovným bytostným jadrom človeka a ako také pôsobia v súčasnom živote. Tým sú aj predmetom toho poznania, ktoré vyplýva ako rozvinutie poznania imaginujúceho a inšpirovaného.

32.

V hlave človeka je fyzická organizácia otláčkom duchovnej individuality. Fyzická a éterická časť hlavy stoja ako uzatvorené obrazy duchovna a **vedľa** nich v samostatnej duševne-duchovnej bytostnosti stoja astrálna časť a ja-časť. Máme preto v hlave človeka do činenia s dvomi vývoji, prebiehajúcimi vedľa seba – na

jednej strane vývoj relatívne samostatného fyzického a éterického a na druhej strane vývoj astrálneho a organizácie Ja.

33.

V časti údov - látkovej výmeny človeka sú tieto štyri články ľudskej bytosti nerozlučne medzi sebou späté. Organizácia Ja a astrálne telo nie sú vedľa fyzickej a éterickej časti. Sú v nej, oživujú ju, pôsobia v jej raste, v jej schopnosti pohybu atď. Tým však je údová-látkovovýmienná časť ako zárodok, ktorý sa chce ďalej rozvíjať, ktorý ustavične usiluje o to, stať sa hlavou a ktorý je počas pozemského života človeka od toho ustavične zdržiavaný.

34.

Rytmická organizácia stojí uprostred. Tu sa organizácia Ja a astrálne telo striedavo s fyzickou a éterickou časťou zlučuje a opäť za od nej odlučuje. Dýchanie a krvný obeh sú fyzickým otláčkom tohto zjednocovania a oddeľovania. Proces nádychu znázorňuje spájanie; proces výdychu oddeľovanie. Procesy v krvi v tepnách predstavujú spájanie, procesy v krvi v žilách oddeľovanie.

35.

Fyzickej ľudskej bytosti rozumieme len vtedy, keď ju berieme ako **obraz** tohto, čo je duchovne-duševné. Fyzické telo človeka, vzaté samo osebe, zostáva nepochopiteľné. Je však v rôznych svojich článkoch rôznym spôsobom obrazom toho, čo je duchovne-duševné. Hlava je jeho najdokonalejším, uzatvoreným zmyslovým obrazom. Všetko, čo prináleží sústave látkovej výmeny a údov, je akoby obrazom, ktorý ešte neprijal svoje konečné formy, obrazom, na ktorom sa ešte len pracuje. Všetko, čo patrí rytmickej organizácii človeka, stojí – s ohľadom na pomer duchovno-duševna k telesnosti – medzi týmito protikladmi.

36.

Kto z sa tohto duchovného hľadiska zaoberá ľudskou hlavou, má v tomto pozorovaní pomoc k pochopeniu duchovných imaginácií. Pretože vo formách hlavy sú imaginatívne formy istou mierou vyronené až k fyzickej hustote.

37.

Tým istým spôsobom možno mať v zaoberaní sa rytmickou časťou ľudskej organizácie pomoc pre pochopenie inšpirácií. Fyzický pohľad na životné rytmy nesie v zmyslovom obraze charakter toho, čo je inšpirované. V sústave látkovej výmeny a údov máme, pozorujúc ich v plnej činnosti, v rozvinutí ich nutných či možných úkonov, zmyslovo-nadzmyslový obraz toho, čo je čisto nadzmyslovo intuitívne.

38.

Ak sme smerom, naznačeným v predchádzajúcich smerniciach, dospeli k tomu, zaoberať sa človekom v jeho **obraznej prirodzenosti** a v duchovnosti, ktorá sa tým prejavuje, tak stojíme pred tým, že v duchovnom svete, v ktorom zrieme vládnuť človeka ako duchovnú bytosť, sa nám **spoluukazujú** i duševno-morálne zákony v ich skutočnosti. Pretože morálny svetový poriadok sa potom ukazuje ako pozemský otláčok toho poriadku, ktorý prináleží duchovnému svetu. A fyzický a morálny svetový poriadok sa pričleňujú k sebe, tvoriac tak jednotu.

39.

Z človeka pôsobí **vôľa**. Ona stojí úplne cudzo voči prírodným zákonom, získaným z vonkajšieho sveta. Podstata zmyslových orgánov sa ešte dá spoznať podľa ich podobnosti s vonkajšími predmetmi prírody. V ich činnosti sa vôľa ešte nemôže rozvinúť. Podstata, ktorá sa zjavuje v ľudskej rytmickej sústave, je už všetkému vonkajšiemu menej podobná. Do tejto sústavy už vôľa môže do istého stupňa zasahovať. Ale táto sústava sa vyznačuje stálym vznikáním a zanikáním. Na toto je ešte vôľa viazaná.

40.

V sústave výmeny látok a údov sa síce podstata prejavuje látkami a látkovými procesmi, ale tieto látky a tieto procesy nemajú s ňou do činenia o nič viac, než maliar a jeho prostriedky s hotovým obrazom. Vôľa preto môže do tejto podstaty bezprostredne zasahovať. Ak uchopíme v duchovne tkajúcu ľudskú bytosť za tou ľudskou organizáciou, ktorá žije v prírodných zákonitostiach, tak v **nej** máme oblasť v ktorej môžeme postrehnúť pôsobenie vôle. Voči zmyslovej oblasti zostáva ľudská vôľa slovom bez akéhokoľvek obsahu. A kto ju v tejto oblasti chce uchopiť, ten v poznaní opúšťa pravú podstatu vôle a dosadzuje na jej miesto niečo iného.

41.

Treťou smernicou z predchádzajúcej skupiny sa poukazuje na bytostnú podstatu **ľudskej vôle**. Až keď človek spozoruje túto podstatu, stojí so svojim chápaním v tej svetovej sfére, v ktorej pôsobí osud (karma). Pokiaľ človek registruje len tú zákonitosť, ktorá vládne v súvislosti prírodných vecí a prírodných skutočností, zostáva úplne vzdialený tomu, čo pôsobí zákonito v osude.

42.

V uchopovaní zákonitosti v osude sa tiež zjavuje, že tento osud nemôžeme uskutočniť behom jednotlivého fyzického pozemského života. Pokiaľ človek žije v tom istom fyzickom tele, môže morálny obsah svojej vôle nechať stať sa skutočnosťou

len tak, ako to toto fyzické telo vo fyzickom svete dovolí. Až keď človek prešiel bránou smrti do duchovnej sféry, môže duchovná podstata vôle dospieť k plnej skutočnosti. Až tu dochádza k duchovnému uskutočneniu dobra v jemu zodpovedajúcich výsledkoch a zla v jemu zodpovedajúcich výsledkoch.

43.

V tomto duchovnom uskutočnení sa utvára človek sám medzi smrťou a novým narodením. Stáva sa **bytosťne** otláčkom toho, čo v pozemskom živote **vykonal**. A z tejto svojej bytosťnej podstaty vytvára potom pri opätovnom vstupe na Zem svoj fyzický život. Duchovno, ktoré vládne v osude, môže nájsť vo fyzickej svojej uskutočnenie len vtedy, keď jemu zodpovedajúca príčina sa **pred** týmto uskutočnením stiahla naspäť do duchovnej oblasti. Pretože **z** duchovna, nie ako následok fyzických javov sa utvára to, čo sa vyžíva ako osudu zodpovedajúce.

44.

Prechod k duchovno-vedeckému zaobreraniu sa otázkou osudu by mal byť navodený tým, že sa na príkladoch zo zážitkov jednotlivých ľudí vysvetľuje priebeh toho, čo je osudu primerané, v jeho význame pre beh života. Napr. ako nejaký zážitok z mladosti, ktorý celkom určite nie je privedený osobnosťou v plnej slobode, môže utvárať z veľkej časti celý neskorší život.

45.

Mal by sa líčiť význam skutočnosti, že vo fyzickom behu života medzi narodením a smrťou môže byť dobrý človek vo vonkajšom živote nešťastným, zlý človek prinajmenšom zdanlivo šťastným. Príklady v obrazoch sú pre vysvetľovanie dôležitejšie, než teoretické objasňovania, pretože lepšie pripravujú duchovno-vedecké pozorovanie.

46.

Na osudových udalostiach, ktoré do bytia človeka vstupujú tak, že sa nedokážu nájsť ich podmienky v práve prítomnom ľudskom živote, by sa malo ukazovať, ako voči takým osudovým udalostiam poukazuje už čisto rozumový životní názor na predchádzajúci život. Zo spôsobu líčenia musí byť prirodzene jasné, že sa týmito líčeniami netvrdí nič záväzného, ale má byť povedané len niečo, čo myšlienky orientuje k duchovno-vedeckému zaobreraniu sa otázkou osudu.

47.

To, čo sa stará o utváranie osudu, to vstupuje len najmizivejšou časťou do obyčajného vedomia, ale vládne to ponajviac v podvedomí. Avšak práve odhalením

toho, čo je osudu zodpovedajúce, sa ukazuje, ako sa môže to, čo je nevedomé, priviesť k vedomiu. Práve tí nemajú vôbec pravdu, ktorí hovoria o tom, čo je dočasne nevedomé, akoby to absolútne muselo zostať v oblasti nepoznaného a tak predstavovalo hranicu poznania. S každým kusom, ktorý sa človeku z jeho osudu odhaľuje, dvíha človek do oblasti vedomia niečo, čo predtým bolo nevedomé.

48.

Skrze takéto pozdvihovanie človek postrehuje, ako v rámci života medzi narodením a smrťou sa **netká** to, čo je osudu zodpovedajúce. Tým je práve na otázke osudu odkazovaný na zaoberanie sa životom medzi smrťou a novým zrozením.

49.

V diskusii o tomto odkazovaní ľudského prežívania mimo seba samého pri otázke osudu sa bude môcť vyvinúť pravý cit pre pomer zmyslovosti a duchovna. Kto zrie osud vládnuť v ľudskej bytosti, ten už stojí v duchovne. Pretože osudové súvislosti nemajú v sebe nič prírodného.

50.

Je úplne mimoriadne dôležité poukázať na to, že zaoberanie sa dejinným životom ľudstva bude oživené tým, že ukážeme, že sú to ľudské duše samotné, ktoré prenášajú výsledky jednej dejinnej epochy do druhej tým, že putujú vo svojich opätovných pozemských životoch od epochy k epoche.

51.

Voči takémuto pozorovaniu sa ľahko vznesie námietka, že odníma dejinám elementárnosť a naivitu; ale činí sa tak neprávom. Naopak, ono prehľbuje nazeranie na dejiny, ktoré sleduje až do toho najvnútornejšieho z ľudskej bytosti. Dejiny sa tým stávajú bohatšími a konkrétnejšími, nie chudobnejšími ani abstraktnejšími. Len musíme v popisovaní vyvinúť srdce a zmysel pre živú ľudskú dušu, do ktorej tým hlboko nazeráme.

52.

Je treba sa zaoberať epochami v živote medzi smrťou a novým zrozením vo vzťahu k utváraniu karmy. „Ako“ sa máme zaoberať týmto utváraním karmy, to bude tvoriť obsah ďalších smerníc.

53.

Život človeka medzi smrťou a novým narodením sa rozvíja v stupňoch idúcich za sebou. Počas niekoľkých málo dní bezprostredne po prechode bránou smrti, je

v obrazoch prehliadaný uplynulý pozemský život. Toto prehliadanie ukazuje zároveň odlúčenie nositeľa tohto života od ľudskej duševne – duchovnej bytosti.

54.

V dobe, ktorá zaberá približne tretinu práve ukončeného života, je v duchovných zážitkoch, ktoré duša má, prežívané také pôsobenie, ktoré predchádzajúci ľudský život musí mať v zmysle eticky spravodlivého svetového poriadku. Počas tohto prežívania vznikne úmysel utvárať nasledovný pozemský život tak, ako to zodpovedá tomuto prežívaniu.

55.

Nasleduje dlhotrvajúca, čisto duchovná epocha bytia, v ktorej ľudská duša utvára s inými ľudskými dušami, ktoré sú s ňou karmicky spojené a s bytosťami vyšších hierarchií, nadchádzajúci pozemský život v zmysle karmy.

56.

Epocha bytia medzi smrťou a novým narodením, v ktorej sa utvára karma človeka, môže byť líčená len na základe výsledkov duchovného bádania. Ale je treba si byť stále vedomý, že toto líčenie je zrejmé rozumu. Tento sa potrebuje len nepredpojata zaoberať podstatou zmyslovej skutočnosti, potom sa mu ozrejní, že táto poukazuje práve tak na duchovno, ako forma mŕtvoly na život, ktorý v nej prebýval.

57.

Výsledky duchovnej vedy ukazujú, že človek prináleží medzi smrťou a narodením duchovným ríšam práve tak, ako prináleží medzi narodením a smrťou trom ríšam prírodným - minerálnej, rastlinnej a zvieracej.

58.

Minerálna ríša sa dá spoznať v okamžitej podobe človeka, rastlinná je ako éterické telo podkladom jeho bytia a rastu, zvieracia ako astrálne telo impulzom pre rozvinutie vnemových zážitkov a vôle. Vrchol vedomého života vnemových zážitkov a vôle v sebedennom duchovnom živote činí súvislosť človeka s duchovným svetom bezprostredne názornou.

59.

Nezaujaté pozorovanie myslenia ukazuje, že myšlienky obyčajného vedomia nemajú žiadne vlastné bytie, že vystupujú len ako zrkadlové obrazy čohosi. Človek sa však v myšlienkach cíti byť **živým**. **Myšlienky** nežijú, **on ale** žije **v** myšlienkach. Tento život tkvie svojimi koreňmi v duchovných bytostiach, ktoré (v zmysle mojej „Tajnej

vedy“) môžeme označiť ako bytosti tretej hierarchie, ako bytosti jednej z duchovných ríš.

60.

Rozšírenie tohto nezaujatého pozorovania na cítenie ukazuje, že city vystupujú z organizmu, že však ním nemôžu byť vytvárané. Pretože ich život nesie v sebe podstatu, na organizme nezávislú. Človek sa môže cítiť so svojim organizmom v prírodnom svete. Avšak práve potom, keď to urobí seba chápadúc, bude sa svojim citovým životom cítiť v duchovnej ríši. To je ríša druhej hierarchie.

61.

Ako bytosť vôle sa človek neobracia ku svojmu organizmu, ale k vonkajšiemu svetu. Keď chce ísť, nepýta sa: „Čo pociťujem vo svojich nohách?“, ale „Aký je cieľ tam vonku, ku ktorému chcem dôjsť?“. Človek zabúda na svoj organizmus, keď chce. Vo svojej vôli neprináleží **svojej** prirodzenosti. Tam prináleží duchovnej ríši prvej hierarchie.